

تبیین مبانی و اصول فلسفه زیبایی شناختی قیام عاشورا و دلالت‌های آن در تربیت زیبایی شناسانه

سید حسام حسینی^۱

مریم‌السادات طباطبایی حسنی^۲

هتاو سعدی^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۱/۱۳ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۱۴، صفحه ۱۳ تا ۳۹ (مقاله پژوهشی)

چکیده

با نگاهی برصحنه قیام عاشورا در کلیت آن شاهد تجلی جلوه‌های زیبایی از عشق و معرفت و جوانمردی در میان زشتی‌ها و شقاوت‌ها خواهیم بود که به تماشا نشستن این زیبایی‌ها نگاهی زیبا بین می‌طلبد. لذا این پژوهش از حیث هدف، کاربردی و از لحاظ رویکرد، کیفی و جهت جمع‌آوری داده‌ها و برای نیل به هدف پژوهش از سه روش تحلیل اسنادی، گراند تئوری و استنتاج عملی فرانکنا بهره گرفته شد. جامعه آماری و منابع جمع‌آوری داده‌های پژوهش شامل نامه‌ها، مقاتل، مقالات، آثار و نوشته‌ها و روایت‌های تاریخی مرتبط با قیام عاشورا بوده است. برای جمع‌آوری اطلاعات، نمونه‌های مناسب از منابع مرتبط با موضوع پژوهش به صورت هدفمند انتخاب و برای ثبت داده‌ها از فرم فیش برداری استفاده شد و داده‌های بدست آمده در طول تحقیق به طور مستمر تحلیل و تفسیر گردید. بدین منظور ابتدا همه روایات‌های تاریخی پیرامون واقعه عاشورا با روش تحلیل اسنادی بررسی شد و واژه‌هایی که حاوی مفاهیم زیبایی شناسانه بود (۵۳ واژه) استخراج و در فرمهای فیش برداری ثبت گردید. سپس اهداف و مبانی با بهره‌گیری از روش داده بنیاد و با استفاده از کدگذاری موضوعی تبیین و طبقه‌بندی گردید. در مرحله بعد برای استخراج اصول و رهیافت‌ها با استفاده از اهداف و مبانی بدست آمده به عنوان مقدمات از روش استنتاج عملی فرانکنا بهره گرفته شد. براساس یافته‌های پژوهش هدف غایی قیام امام حسین (ع) و واقعه عاشورا در بعد زیبایی-شناختی، حرکت در راستای زیبایی مطلق و خداگونگی است. و برای نیل به این هدف چهار مبنای هفت اصل و هفت رهیافت تربیتی استنباط و استنتاج گردید.

کلیدواژه‌ها: زیبایی‌شناسی، عاشورا، امام حسین (ع)، تربیت زیبایی شناسانه.

۱. دکتری فلسفه تعلیم و تربیت، مدرس دانشگاه جامع علمی کاربردی کردستان، ایران (نویسنده مسئول):

s.hesam_h@yahoo.com

۲. دانشجوی دکتری فلسفه تعلیم و تربیت، دانشگاه شاهد تهران، ایران: tabatabaei.alzahra@yahoo.com

۳. کارشناس ارشد شیمی - فیزیک، دبیر آموزش و پرورش کردستان، ایران: hatavsaaadi1364@gmail.com

درآمد

زیبایی‌شناسی در ادیان و مذاهب مختلف و نیز در میان اقوام و ملل گوناگون از جمله در میان فیلسوفان و مریبان عرصه تربیت دارای رتبه و ارزش بوده و هست. زیبایی‌شناسی به دلیل ماهیت ارزیابی زشتی، زیبایی و ارزش‌گذاری پدیده‌ها، عمدتاً در بطن نظام‌ها و دیدگاه‌های فلسفی ساخته و پرداخته شده و بر این اساس، گزاره‌های مبانی هر نظام فلسفی یا نحله فکری، درخصوص حقیقت هستی، انسان و ویژگی‌ها و نقش او در جهان به شمار می‌آیند. ارزش‌شناسی به عنوان یکی از مبانی فکری و فلسفی در تعلیم و تربیت هر اجتماع، نقشی بسیار مهم و تعیین کننده را در جهت‌دهی به رویکرد اخلاقی و تعیین ارزش‌های واقعی جامعه بر عهده دارد. که سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان فرهنگی به واسطه شناخت و استحکام ارزش‌ها و به تبع آن تبیین ضد ارزش‌ها در جهت رفع بحران‌ها در جامعه همت می‌گمارند. مساله‌ای که در حال حاضر در ارتباط با زیبایی‌شناسی وجود دارد، نگاه تک ساحتی به آن و تکیه بر مفهوم ظاهری و صوری آن به عنوان زیباشناسی ظاهری و کم توجهی به ابعاد و لایه‌های درونی و باطنی زیبایی‌شناسی است. مساله‌ی دیگر، تسامح و تساهلی است که در اوضاع بحرانی در رعایت و حفظ کنش‌های انواع مصادیق زیبایی‌شناسی بروز می‌کند؛ اوضاعی چون قرار گرفتن در شرایط سخت و بحرانی چون زلزله، جنگ، تصادفات و اوضاعی از این دست که به بروز روحیه تساهل و تسامح در رعایت و حفظ وجوه زیباشناسی در خور وضعیت‌های یاد شده می‌انجامد. حال آنکه با مطالعه در سیره اهل‌بیت به‌ویژه در واقعه عاشورا به عنوان واقعه‌ای همراه با اوضاع بحرانی، شاهد رفتارها و گفتارهایی به دور از روحیه تساهل و تسامح و عموماً مسأله بی‌توجهی به زیباشناسی روحی هستیم؛ درحالی‌که بر اساس شواهد قرآنی و روایات معصومین، افزون بر اینکه معنا و عمل زیباشناسی ابعادی فراتر از سطح ظاهری آن را در بر می‌گیرد، رعایت آن حتی در وضعیت بحرانی نیز ضرورت دارد. براین اساس مفروضات اساسی این پژوهش عبارت‌اند از اینکه: اولاً زیباشناسی در قرآن و روایات معصومین، با معنایی چندبعدی به کار رفته که از سطح ظاهری زیباشناسی در می‌گذرد. ثانیاً کنش‌های رفتاری زیبایی‌شناختی در واقعه عاشورا بازتاب عملی آیات و روایات معصومین است. ثالثاً پایبندی اهل‌بیت (ع) به حفظ مصادیق زیبایی‌شناسی و رعایت آن به عنوان یک فریضه، به وضعیت خاصی بستگی نداشته، بلکه حفظ و رعایت آن در همه اوضاع - اعم از عادی و بحرانی - از سوی آنان انجام گرفته است. رابعاً کنش‌های رفتاری مربوط به زیباشناسی در واقعه عاشورا از نتایج تربیتی برخوردار است که می‌تواند الگوساز باشد و در اوضاع کنونی جامعه به کار گرفته شود. این پژوهش به چهار دلیل انجام شده است: اول به آن جهت که پژوهش حاضر به موضوع زیبایی‌شناسی عاشورا از نگاه تربیتی می‌نگرد؛

رویکردی که به آن توجه نشده است. دوم از جنبه نتایج عملی حاصل از توجه به زیباشناسی است که این پژوهش به دست می‌دهد و طی آن می‌توان الگوهای رفتاری برآمده از کنش‌های رفتاری مربوط به زیبایی‌شناسی را در عمل به کار بست. سوم از نظر شرایط و زمینه‌های متفاوت و متنوعی است که کنش‌های مربوط به زیباشناسی در ارتباط با واقعه مهم عاشورا در آن به نمایش در می‌آید. در این پژوهش زیبایی‌شناسی در سه موقعیت عادی (پیش از واقعه)، بحرانی (هنگام واقعه) و نیمه‌بحرانی (پس از واقعه) آزموده شده است. لازم به یادآوری است که تقسیم جلوه‌های زیباشناسی در واقعه عاشورا در قبل از واقعه، حین واقعه و بعد از آن صرفاً به دلیل زمان وقوع اتفاقات مربوط به رفتارهای مهمی است که در این پژوهش به آن‌ها اشاره شده است. به عنوان مثال رفتار مربوط به رضامندی به درگاه خداوند و حریت طلبی لزوماً مربوط به وقایع قبل از واقعه عاشورا نیست و در حین و بعد از واقعه هم جلوه‌هایی از این دست وجود دارد. چهارمین وجه اهمیت این موضوع به زاویه نگاه پژوهش به زیبایی‌شناسی باز می‌گردد که در آن به درک معنای چندبعدی زیبایی در واقعه عاشورا نگاه شده است.

طرح مسأله

زیبایی‌شناسی از واژه یونانی آیستانومای^۱ به معنای توانایی دریافت به کمک حواس گرفته شده و از آنجا که بر احساس متکی است، ذهنی و سیال^۲ و بین مردم و فرهنگ‌ها طی زمان‌های مختلف، متغیر است. اصطلاح زیبایی‌شناسی را نخستین بار بومگارتن^۳ در تبادف با ادراک حسی بکار برد. (انصاری و همکاران، ۱۳۹۳: ۶۵). لیو ژیبایی شناسی را ادراک از یک شیء مبتنی بر دیده‌ها، شنیده‌ها و احساس‌ها تلقی می‌نماید. و نیز زیبایی‌شناسی را شیوه‌ای از تجربه برای قضاوت، درک و شناخت جهان تلقی می‌نماید (به نقل از جیتندر، ۲۰۱۸: ۳۳).

از دیدگاه هری برودی^۴ (۱۹۷۷) شناخت، قضاوت و عمل افراد به تجربه‌های زیبایی‌شناختی آنها بستگی دارد (به نقل از دهقانی و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۸)، آیزنر^۵ (۲۰۰۲) نیز همسو با برودی معتقد است، زیبایی‌شناسی با مهار احساس فرد باعث می‌شود تا فرد بر رفتارش نظارت کند و خود را مورد ارزیابی و قضاوت قرار دهد (آیزنر، ۲۰۰۲: ۶).

1. Aisthanomai
2. Mental and fluid
3. Baumgarten, A. G
4. Liu, Y
5. Brody, H
6. Eisner, E. W

ویل دورانت^۱ نیز زیبایی را زاده میل دانسته و یکی از نشانه‌های برجسته اینکه زیبایی زاده میل است این است که شیء مطلوب پس از آنکه به دست آمد، زیبایی خود را از دست می‌دهد. آنچه می‌خواهیم برای خوبی آن نیست، بلکه برای آن خوب است که آن را می‌خواهیم. (ویل دورانت، ۱۳۷۴: ۳۵).

اندیشمندان مسلمان نیز زیبایی‌شناسی را به عنوان اصلی اساسی در مسائل اخلاقی تلقی نموده‌اند. در فرهنگ زیباشناسی قرآن، علاوه بر زیبایی جسمی به زیبایی‌های روحی انسان به عنوان خلیفه‌ی الهی توجه ویژه‌ای شده است. در این میان زیبایی‌های معنوی و معقول، به دلیل سنخیت و نزدیکی با روح انسان، از عالی‌ترین درجات پرجاذبه زیبایی مورد تأکید و تشویق دین اسلام بوده و در قرآن به آن‌ها توجه خاصی شده است؛ آیه «شکیبایی نما، شکیبایی زیبا» نمونه‌ای از زیبایی‌های معنوی است که در قرآن به آن اشاره شده است. زیبایی حالت تحمل و بردباری در راه هدف‌های والای زندگی، در برابر ناگواری‌ها و ناملایمات، هیچ‌گونه نمود ظاهری چونان نقاشی و ترسیمی و مناظر طبیعی ندارد، ولی از نوعی زیبایی برخوردار است که هرگونه زیبایی را معنی و محتوا می‌بخشد (جعفری، ۱۳۹۸: ۱۲۷).

مروری بر پژوهش‌های صورت گرفته گواه این است که در اسلام زیبایی‌شناسی همواره مورد توجه بسیاری از پژوهش‌گران بوده است. در این راستا میرزایی پور (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان «هنر و زیبایی‌شناسی در اسلام» با هدف تبیین ویژگی‌های زیبایی‌شناسی در اسلام با رویکردی توصیفی و تحلیلی به موضوع نگرینسته و زیبایی را از دیدگاه اسلام تجلی قدرت خداوند و ذوق و قریحه‌ی انسان تلقی نموده است. متقی (۱۳۸۸) در پژوهشی تحت عنوان «زیبایی‌شناسی از منظر علامه جعفری و پیامدهای تربیتی آن» با هدف بررسی پیامدهای تربیتی زیبایی‌شناسی از نگاه علامه جعفری به بررسی ابعاد زیبایی‌شناسی در دیدگاه این عالم پرداخته و نتایج حاکی از آنست که علامه جعفری تعلیم و تربیت عاری از زیبایی را تربیتی بی معنا تلقی نموده است. خرقانی (۱۳۸۷) در پژوهشی تحت عنوان «مفاهم زیبایی‌شناختی در قرآن» با رویکردی تحلیلی و با هدف تبیین مفاهیم حاوی بار ارزشی در قرآن به موضوع زیبایی نگرینسته و یافته‌های پژوهش وی حاکی از آن است که خداوند سرچشمه همه زیبایی‌هاست و در آفرینش جهان و نعمت‌های آن زیبایی را مد نظر داشته است. کریمیان صیقلانی (۱۳۹۳) نیز در پژوهشی با عنوان «مبانی زیبایی‌شناسی در عرفان اسلامی» با رویکردی جامعه‌شناسانه و با هدف تبیین مبانی زیبایی به موضوع زیبایی در عرفان اسلامی

---

1. William James Durant

۲. فَاصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلًا (معارج، آیه ۵)

پرداخته و نتایج پژوهش وی حاکی از این است که خداوند اصل و منبع زیبایی در تمامی عوالم هستی است و عالم جلوه جمال الهی و دارای بعد قدسی است.

اهداف و نتایج پژوهش‌های یادشده، نوآوری پژوهش حاضر را یکی در تأکید بر بعد تربیتی زیباشناسی عاشورا و دیگری در نگاه چندبعدی به آن نشان می‌دهد. بررسی ابعاد زیباشناسی در اوضاع متنوع عادی، بحرانی و نیمه‌بحرانی و برجسته کردن رفتارهای الگوساز حاصل از آن با تأکید بر ابعاد زیبایی‌شناسی نتایجی بدیع و از نگاه نسبتاً متفاوت در این پژوهش به واقعه عاشورا را نشان می‌دهد که در پژوهش‌های قبلی به آن‌ها پرداخته نشده است.

لذا با توجه به آنچه در بیان مسأله و مفروضات و ضرورت‌های یادشده عنوان گردید، مسئله اصلی پژوهش حاضر اینست که: فلسفه زیبایی‌شناختی قیام عاشورا برچه مبانی و اصولی استوار و دلالت‌های آن در تربیت زیبایی‌شناسانه چگونه است؟

روش‌شناسی پژوهش

روش این پژوهش از حیث هدف، کاربردی و از لحاظ رویکرد، کیفی و جهت جمع‌آوری داده‌ها و برای نیل به هدف پژوهش از سه روش تحلیل اسنادی، گراند تئوری و استنتاج عملی فرارنگنا بهره گرفته شد. جامعه آماری و منابع جمع‌آوری داده‌های پژوهش شامل نامه‌ها، مقاتل، مقالات، آثار و نوشته‌ها و روایت‌های تاریخی مرتبط با قیام عاشورا بوده است. بدین منظور برای جمع‌آوری اطلاعات، نمونه‌های مناسب از منابع مرتبط با موضوع پژوهش به صورت هدفمند انتخاب و برای ثبت داده‌ها از فرم فیش برداری استفاده شد و داده‌های بدست آمده در طول تحقیق به طور مستمر تحلیل و تفسیر گردید.

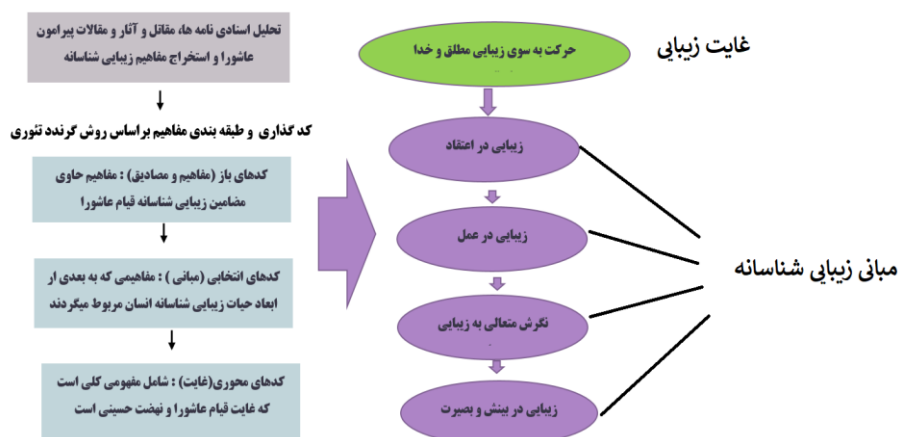
روایی پژوهش حاضر از نوع روایی درونی بود و بدین منظور تحلیل داده‌ها توسط نویسندگان مقاله انجام شد و سپس داده‌ها و تفسیر آنها در اختیار اساتید متخصص قرار گرفت تا آنان صحت داده‌ها و تفسیر از آنها را تأیید نمایند.

در ملاحظات عملی انجام پژوهش پس از مشورت با اساتید و صاحب نظران در انتخاب موضوع، به مطالعه مبانی نظری در خصوص عنوان ساخته شده پرداخته شد. در این پژوهش متناسب با پرسش و هدف پژوهش در مرحله نخست برای استخراج اهداف و مبانی، ضمن مطالعه و تحلیل اسنادی منابع پژوهش، واژه‌هایی که حاوی مفاهیم زیبایی‌شناسانه بود در فرم‌های فیش برداری ثبت گردید و سپس برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش «گراند تئوری» بهره گرفته شد. تحلیل داده‌ها در گراند

تئوری مقدمه‌ی انجام پژوهش است و به روش‌های متعددی از جمله مصاحبه^۱، بررسی اسناد^۲ و مشاهده^۳ صورت می‌گیرد که در این پژوهش از تحلیل اسنادی بهره گرفته شد. کار گردآوری داده تا زمانی ادامه می‌یابد که پژوهشگر اطمینان حاصل کند که ادامه گردآوری، چیز تازه‌ای به دانسته‌های او نمی‌افزاید؛ بنابراین پژوهشگر، ناگزیر است گردآوری داده را تا رسیدن به نقطه اشباع ادامه دهد. یکی از نشانه‌های رسیدن به نقطه اشباع روبه‌رو شدن با داده‌های تکراری است (استراس و کوربین^۴، ۱۳۹۰: ۲۲). در ادامه براساس رهیافت استراس و کوربین در سه مرحله کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی هدف غایی و مبانی تربیت زیبایی شناسانه قیام عاشورا تبیین گردید (شکل ۱).

دلیل استفاده از این روش در تحقیق، آن است که آموزه‌های اسلامی علیرغم برخورداری از انسجام بسیار زیاد، درصدد بیان همه مبانی، اصول و روش‌ها نبوده‌اند (باقری، ۱۳۸۷: ۳۸) و برخی اصول یا دستورالعمل‌های کلی در آموزه‌های اسلامی وجود دارند که مبنایی برایشان ذکر نشده است.

شکل ۱. نحوه استخراج هدف غایی و مبانی زیبایی شناسانه قیام عاشورا

در ادامه پژوهش برای استنتاج اصول و روش‌های مورد نظر از مبانی زیبایی شناختی قیام عاشورا، از روش استنتاج به صورت قیاس عملی الگوی فرانکنا بهره گرفته شد. مقدمه اول قیاس،

1. Interview
2. Content Analysis
3. Observation
4. Strauss and Corbin

گزاره‌ای هنجارین است که مبنای مورد نظر از تربیت زیبایی‌شناسانه را در بر می‌گیرد. مقدمه دوم نیز گزاره‌ایی واقع‌نگرانه را شامل می‌شود که براساس آنها درمی‌یابیم دست یافتن به مبانی یاد شده درگرو تحقق یافتن چه مواردی است. نتیجه این قیاس نیز گزاره‌ای هنجارین است که در مقایسه با مبانی، اصول تربیت زیبایی‌شناسانه را مشخص می‌کند. این اصول نیز، واسطه چهارچوبی کلی برای تعیین راهبردهای تربیت را فراهم می‌آورند.

در ادامه شیوه استخراج اصول و رهیافت‌ها از مبانی و اهداف بر اساس روش استنتاج عملی فرانکنا ذکر می‌گردد.

مقدمه اول: (هنجارین) در راستای رسیدن به غایت زیبایی، لازم است بایدهای زیبایی‌شناسانه (زیبایی در اعتقاد، زیبایی در عمل، نگرش متعالی به زیبایی‌ها، زیبایی در بینش و بصیرت) را در متریان فراهم آورد.

مقدمه دوم: (واقع‌نگر) نیل به این بایدها در گرو توجه به ویژگی‌های زیبایی‌شناسانه (تعالی جویی و کمال‌گرایی، ایثار و شهادت، عزت‌طلبی، عدالت‌خواهی، تبیینی نو از مفهوم آزادگی و روشنگری و بیداری اذهان) در متریان است.

نتیجه: (هنجارین) برای نیل به بایدهای زیبایی‌شناسانه باید به اقتضای ویژگی‌های زیبایی‌شناختی (اصول تعلیم و تربیت زیبایی‌شناسانه) عمل نمود.

نحوه استخراج و استنتاج رهیافت و روش تربیتی:

مقدمه اول: (هنجارین) برای وصول به بایدهای تربیت زیبایی‌شناسانه لازم است ویژگی‌های زیبایی‌شناسانه (تعالی‌جویی و کمال‌گرایی، ایثار و شهادت، عزت‌طلبی، عدالت‌خواهی، تبیینی نو از مفهوم آزادگی و روشنگری و بیداری اذهان) را در متریان فراهم آورد.

مقدمه دوم: (واقع‌نگر روشی) نیل به این ویژگی‌ها و اصول در متریان در گرو پرورش قابلیت‌ها، دانش‌ها و نگرش‌هایی (شناخت مصادیق و جهت‌دهی صحیح، ترویج فرهنگ ایثار و شهادت، بیان توانایی‌ها و تغافل از ضعف‌ها، الگو برداری و آگاهی بخشی از اسوه‌های زیبا، مرزشناسی آزادی و حریت‌طلبی، بصیرت‌دهی و روشنگری) در متریان است.

نتیجه: (هنجارین) برای نیل به اصول و ویژگی‌های زیبایی‌شناسانه باید قابلیت‌ها، دانش‌ها و نگرش‌هایی را در متریان پرورش داد.

یافته های پژوهش

دنیای ما که مخلوق آفریدگار به عنوان مطلق زیبایی ها ست، همواره عرصه تقابل های گوناگونی چون خوبی و بدی، زشتی و زیبایی، حق و باطل و غیره بوده است. و زیبایی عالم در همین تقابل ها جلوه می یابد. امام حسین(ع) نیز که پرورش یافته مکتب مطلق زیبایی هاست همواره سعی داشتند با اراده ای راستین و ثبات قدم در مسیر حرکت به سوی زیبایی مطلق حرکت نمایند. ایشان در قیام عاشورایی خود با تأکید بر زیبایی در اعتقاد، زیبایی عمل، نگرش متعالی به زیبایی ها و زیبایی بینش و بصیرت سعی در بیداری و زینت بخشیدن به اذهان تاریک غفلت زدگان و طاغوتیان را داشتند و به واسطه ای این جلوه های زیبا، سرور آزادگان جهان لقب گرفتند و تعریف جدیدی از نگاه به زیبایی های هستی را خلق نمودند.

لذا با توجه به یافته های پژوهش در بخش نخست که به شیوه تحلیل اسنادی و گراندد ثوری از مفاهیم و مصادیق روایت های واقعه عاشورا بدست آمده است هدف غایی قیام امام حسین(ع) و واقعه عاشورا در بعد زیبایی شناختی، حرکت در راستای زیبایی مطلق و خداگونگی است. و برای نیل به این هدف چهار مبنا، هفت اصل و هفت رهیافت تربیتی استنباط و استنتاج گردید. (جدول شماره ۱) که در ادامه به تشریح آنها می پردازیم.

جدول شماره ۱: مصادیق مبانی و غایت قیام عاشورا

کد انتخابی (هدف)	کد های محوری (مبانی)	کد های باز (مفاهیم و مصادیق)
حرکت به سوی زیبایی مطلق و خداگونگی	زیبایی در اعتقاد	۱. طالب لقای جمال الهی
		۲. خشنودی خدا،
		۳. دوست دار معروف
		۴. همسویی انسان با مشیت الهی و هماهنگی با خواست خداوند،
		۵. خلق زیبایی ایثار و شهادت در راه خدا،
		۶. اعتقاد به زیبایی ایثار و فداکاری در راه حفظ و بقای دین خدا
		۷. ایثار و گذشت نسبت به دشمنان خدا
		۸. پاسدار ارزشهای الهی
		۹. طلب زینت پرهیزکاران در دعا و نیایش
		۱۰. خوشبینی به محبت و کرامت آفریدگار

		<p>۱۱. امید به رحمت خداوند در سختیها و شداید</p> <p>۱۲. تقابل با زشتیهای اعتقادی،</p> <p>۱۳. سرسپردگی محض و اخلاص و عشق کامل به ساحت ربوبی،</p>
	زیبایی در عمل	<p>۱. عفو و چشم پوشی از انتقام</p> <p>۲. مروت و جوانمردی</p> <p>۳. حفظ عزت خود و جامعه اسلامی</p> <p>۴. تجلی جوانمردی در عمل</p> <p>۵. عدالت خواهی و حق طلبی</p> <p>۶. خویشتن داری نسبت به منتقدان</p> <p>۷. تقابل حق و باطل در عمل</p> <p>۸. عدم هراس و شجاعت در برابر فشارهای خارجی</p> <p>۹. قدردانی از یاران با ذکر نام و نشان در روز عاشورا</p> <p>۱۰. حفظ عزت</p> <p>۱۱. حفظ کرامت</p> <p>۱۲. شرافت و آزادگی</p> <p>۱۳. احیای ارزشهای اسلامی</p> <p>۱۴. تقابل با زشتیهای اخلاقی</p> <p>۱۵. از خود گذشتن برای دین خدا</p> <p>۱۶. بهره از زیبایی زندگی عزتمند به واسطه عزت پروردگار</p> <p>۱۷. تلاش برای کسب فضایل اخلاقی</p>
	نگرش متعالی به زیباییها	<p>۱. تغییر نگاه به زیباییهای هستی</p> <p>۲. تعریفی نو از پیروزی در اوج مظلومیت</p> <p>۳. روشننگری جلوه های دیده نشده از حماسه عاشورا</p> <p>۴. حریت طلبی و عدم تسلیم در برابر باطل</p> <p>۵. نفی بندگی دیگران و عشق به مطلق زیباییها</p>

		<p>۶. صداقت و آزادی حق انتخاب به یاران</p> <p>۷. زهد و گریز از زیبایی های ظاهری دنیا</p> <p>۸. نکوهش دنیا پرستی</p> <p>۹. تلقی شهادت در راه خدا همچون سعادت و زندگی با ستمکاران همچون هلاکت</p> <p>۱۰. نظر به آفاق و شهود زیبایی های حق و روی گردانی از زیبایی های جهان مادی</p> <p>۱۱. شوق دیدار پروردگار</p>
		<p>۱. دعوت به آزادی مخالفان و دشمنان خود در جهت فطرت اصیل انسانی</p> <p>۲. ایجاد بصیرت و بینش در یاران</p> <p>۳. بیداری اذهان به واسطه روایت ظلم و ستم</p> <p>۴. بصیرت دینی در خصوص نجات دین و آزادی انسان</p> <p>۵. روشنگری نسبت به جلوه های ظلم و ستم به واسطه بیداری اذهان</p> <p>۶. روشنگری در خصوص تغییر جایگاه ارزشها و ضد ارزشها در جامعه</p> <p>۷. ایجاد بصیرت در خصوص ارزشهای والای انسانی و تبعات پشت پا زدن به ارزشها</p> <p>۸. تحول در اذهان با بهره گیری از زیبایی های ادبی و اشعار حماسی</p> <p>۹. ایجاد شوق و بینش زیبایی شناسانه در نسلهای آینده و تجلی آن در شور انقلابی</p>

مبنای اول: زیبایی در اعتقاد

این مبنا ناظر به این باید حیات انسانی است که همه زیباییها دارای منشاء خدایی بوده که جلوههایی از آن به واسطه اعتقاد به این زیبایی مطلق در بشر تجلی می یابد. زمینه های شکل گیری حماسه عاشورا داشتن اذهانی زیبا با عقایدی زیباست که در سخت ترین شرایط نیز مسیر را زیبا در نظر می آورند. سرسپردگی محض و عشق کامل به ساحت ربوبی را می توان در این فراز از سیره امام

حسین(ع) ملاحظه نمود. قبل از واقعه عاشورا امام حسین(ع) در کنار قبر پیامبر(ص) حاضر می-شود و به درگاه خداوند می‌فرماید: «خدایا به راستی من معروف را دوست دارم و منکر را زشت می‌دارم. ای خدای بزرگ و بزرگوار من از تو می‌خواهم به حق این قبر [پیامبر] و کسی که درون آن است، برای من در این قیام آنچه رضایت تو و پیامبرت در آن است پیش آوری». (مجلسی، ۱۴۰۴ ج ۴۴: ۳۲۸). این واکنش ایشان می‌تواند یکی از وجوه زیبایی شناختی باشد. چرا که یکی از جلوه‌های زیبای رابطه میان خدا و بنده را به تصویر می‌کشد و پای منیت از آن درکشیده می‌شود. استاد مطهری در خصوص این جلوه بیان می‌دارد: «عنصر امر به معروف و نهی از منکر به نهضت حسینی ارزش داد و امام حسین(ع) هم به امر به معروف و نهی از منکر ارزش بخشید. امام از نقش کلیدی امر به معروف و نهی از منکر آگاه بود و از آنروست که هم در عرصه نظری ترسیم زیبایی از آن ارائه داد و هم در مرحله عمل عالی‌ترین درجه امر به معروف را به نمایش گذاشت» (مطهری، ۱۳۷۷: ۱۵۵).

همچنین اوج زیبایی اخلاص، بندگی و محبت و عشق امام(ع) به خالق زیبایی‌ها را در نیایش زیر می‌توان ملاحظه نمود:

«ای معبود من و ای سرورم! دوست دارم هزار بار در راه اطاعت و عشق تو کشته شوم و زنده گردم» (نجمی، ۱۳۹۳: ۱۸۶).

اصول ناظر به این مبنا

۱-۱. تعالی جویی و کمال گرایی

تعالی جویی و کمال‌گرایی حس اصیلی است همچون حس حقیقت‌جویی (دانش) و نیک خواهی (اخلاق) که از اعماق وجود سرچشمه می‌گیرد. و این خود یکی از معماهای وجود بشر است که در برابر اموری ماورای منافع محسوس و ملموس خود، یک نوع تعظیم و تکریمی دارد و سر تعظیم فرود می‌آورد. البته هر میل و طلبی از وجود یک احتیاج عینی حکایت دارد، منتهای امر، مبدأ این احتیاج عینی نیازهای جسمانی و بدنی نیست، بلکه همان مرتبه مستقل روح انسان است.

از این رو بر اساس این اصل تشخیص و پی جویی زیبایی ریشه در روح انسان دارد، و در حقیقت انسان نیاز به ارتباط با منشأ زیبایی دارد. بنابراین بدون زیبایی روح در تاریکی و در سیطره کمیت‌ها باقی می‌ماند، کار زیبایی با انسان در حقیقت جلب نظر اوست در جهت گسیختن از کمیات و پرداختن به کیفیات تا حیات او طراوت و معنا یابد. و در واقع رابطه‌ای که بین حقیقت و معنا با زیبایی وجود دارد از این جهت تبیین می‌گردد که زیبایی نمودی است از کمال و یا حقیقت. امام حسین(ع) در راستای این اصل در فرازی عنوان می‌دارد:

«خدایا! اگر گوشتهای بدن مرا در راه تو و برای رسیدن به وصال و عشق به تو، قطعه قطعه کنند، غیر ممکن است که دوستی و علاقه غیر تو در دلم جای گیرد» (آیت میردامادی، ۱۳۷۵: ۳۲).

رہیافت تربیتی: شناخت مصادیق و جهت دهی صحیح

در تربیت زیبایی شناسانه از جمله نخستین وظایف مربیان تربیتی اینست که شناخت صحیحی از محتوا و موضوعاتی که آموزش می دهند به لحاظ ارزشمند بودن محتوا و همچنین تفاوت های فردی متربیان داشته باشد و با لحاظ نمودن این دو مهم به جهت دهی صحیح انگیزه تعالی جویی متربیان و برانگیختن احساسات آنها که به صورت بالقوه در آنها وجود دارد همت گمارند.

۱-۲. ایثار و شهادت

ایثار واقعی ارتباط تنگاتنگی با مفهوم شهادت دارد و باید گفت این دو مفهوم از یکدیگر تفکیک ناپذیرند. آنجا که انسان مکتبی و دین مدار، خون پاکش را در راه پاسداری از اسلام و ارزش های متعالی آن تقدیم می کند، به بالاترین درجه ایثار رسیده و محبوبترین مقام را نزد خدایش دارد؛ چنانکه رسول خدا (ص) درباره ارزش خون پاک شهیدان راه خدا می فرماید: «هیچ قطره های در پیشگاه خداوند، محبوبتر از قطره خونی که در راه خدا ریخته می شود نیست» (حرعاملی، ۱۳۶۷: ۸). یکی از زیباترین رفتارهای امام حسین (ع) که به قبل از واقعه عاشورا مربوط است، ویژگی ایثار امام حسین (ع) نسبت به سپاه دشمن می باشد. امام در مسیر خود به کوفه، از سرزمین اشراف گذشت و به اصحابش دستور داد آب فراوانی بردارند. نیز به دستور امام آب زیادی برداشتند و حرکت کردند. در منزلگاه بعدی به نام ذوحسم، به سپاه حربن یزید ریاحی برخوردند که مأمور بودند امام حسین (ع) را نزد ابن زیاد ببرند. در آن گرمای شدید، سپاهیان حر با تشنگی شدید مواجه شده بودند. در اینجا امام حسین (ع) به یاران خویش دستور داد تا نه تنها سپاهیان دشمن، بلکه اسبها و مرکب هایشان را نیز سیراب کنند. علی بن طعان محارمی می گوید: «من آخرین نفر از سپاه حر بودم که امام حسین (ع) با دست خود، من و اسبم را سیراب کرد. چون فشار آب از دهانه مشک زیاد بود، آن حضرت لبه مشک را به عقب برگرداند تا فشار آب کم شود و من به راحتی آب بخورم». (کافی، بی تا: جلد ۲: ۹۳).

از دیگر سوی شهادت از اموری است که در دین مبین اسلام زیبایی ذاتی دارد و موجب سعادت ابدی انسان در آخرت می‌گردد و انسان را به فوز عظیم^۱ می‌رساند. از این روست که اولیای الهی یکی از مهم‌ترین آرزوهایشان دستیابی به شهادت بود. امام حسین (ع) در تحلیلی زیبایی-شناسانه شهادت و زنده بودن فرهنگ شهادت طلبی را تنها راه اصلاح جامعه‌ای می‌داند که به ارزش‌ها پشت نموده و دنیا را مرکز آمال خود قرار داده است. در طول تاریخ هر جا جامعه‌ای اسلامی به ارزش‌ها و زیبایی‌های دین پشت نمود، خون شهدا زیبایی دوباره به آن بخشید. که این جلوه‌های زیبایی را به خوبی در پیروزی انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی تجربه نموده‌ایم. از اینروست که حضرت در زمان اعزام مسلم به کوفه در این خصوص می‌فرماید: « امیدوارم که من و تو در جایگاه شهدا قرار بگیریم» (خوارزمی، ۱۴۲۳: ۱۹۶).

در نتیجه زیبایی جلوه ایثار و شهادت و نشستن به تماشای جلوه حق تعالی که «مِمَّا يَدْرِكُ وَلَا يَوْصَفُ^۲» است در تعریف نمی‌گنجد، و با انگیزه نگرستن به همین جلوه از زیبایی است، که شهدای قیام عاشورا توانستند از همه چیز بگذرند و عزیزترین‌ها را فدا کنند. اصل ایثار و شهادت و گذشتن از خود در راه زیبایی مطلق و دیگر انسان‌ها عالی‌ترین شیوه حرکت و اقدام برای رسیدن به یک هدف متعالی است.

رهیافت تربیتی: ترویج فرهنگ ایثار و شهادت

برای ثبات و اشاعه زیبایی‌های فرهنگ ایثارگری در مراکز آموزشی، اولیای تعلیم تربیت و فرهنگ باید همواره درصدد غنی‌سازی فهم دینی و شناخت ارزش‌های ملی باشند تا متریان در برابر شناخت و فهم فرهنگ غیرخودی مقاوم و فعال باشند. که این مهم به دو شکل قابل تصور است،

اولاً به واسطه شناخت پیامدهای رفتار زیبای ایثارگران: پیامدهای مطلوب در شکل‌گیری رفتار حسنه متریان تأثیر بسزایی خواهد داشت و بخش عمده شناخت نوجوانان و جوانان از طریق بیان زیبایی‌های پیامدهای رفتار ایثارگرانه شکل می‌گیرد، به عبارت دیگر رفتار ایثارگرانه و پیامد این رفتار مبنای استناد انسان‌ها و قبول و پذیرش توسط افراد خصوصاً جوانان و نوجوانان است.

۱. إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةُ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَغَدَا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ وَمَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمُ الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ (سوره مبارکه توبه آیه ۱۱۱).

۲. چیزی است که درک می‌شود، ولی توصیف پذیر نیست

ثانیاً به واسطه معرفی زیبایی‌های فرهنگ ایثار و شهادت: معرفی زیبایی‌های فرهنگ ایثار و شهادت به نسل امروز اهمیت و ارزش این فرهنگ را تبیین می‌کند و بیانگر لزوم حفظ و گسترش آن در تمام زمان‌ها خواهد بود. فدا کردن جان برای حفظ ارزش‌ها، عزت بخشیدن به افراد جامعه، همبستگی اجتماعی، ایجاد روحیه ظلم ستیزی و عدالت طلبی در جامعه، حفظ استقلال تمامیت ارضی کشور در مقابل بیگانگان، ایجاد شور و نشاط و تحرک در بین افراد جامعه همگی از زیبایی‌های فرهنگ ایثار و شهادت در جامعه می باشد که طی برنامه های متفاوت باید برای نوجوانان و جوانان تبیین گردد.

نمونه‌ای از بهره‌گیری از این رهیافت تربیتی در قیام عاشورا را می‌توان در تبیین جلوه‌های زیبای حرکت انقلابی امام حسین(ع) توسط زنان و اسرای اهل بیت (علیهم السلام) اعم از زینب کبری(س)، ام کلثوم (س)، فاطمه دختر امام حسین(ع) و امام سجاد(ع) و دیگران، در نقشی روشنگرانه ملاحظه نمود که با مرثیه‌نمایی، افشاگری، یادآوری مصائب و نوحه سرایی در تبیین حقیقت قیام عاشورا و جلوه‌های ایثار و شهادت همت گماشتند (طبری، ۱۹۶۷: ۴۵؛ کوفی، ۱۹۹۱: ۱۲۲؛ ابن اثیر، ۱۴۰۷: ۸۱؛ طبرسی، ۱۴۰۳: ۳۰۶؛ خوارزمی، ۱۴۲۳: ۸۳؛ اصفهانی، ۱۹۹۲: ۹۰).

مبنای دوم: زیبایی در عمل

این مبنا ناظر به این ویژگی زیبایی شناختی در انسان است که علاوه بر زیبایی در اعتقاد، باید در عمل نیز بایدها و نبایدهای زیبایی قابل دریافت باشد و این گزاره‌ها حاکی از تأثیر عمل و منش انسان در حرکت به سوی زیبایی مطلق است. از این رو در قیام عاشورا و حرکت امام حسین(ع) و یارانش شاهد ظهور جلوه‌های زیبایی در عمل همچون عزت طلبی و عدالت خواهی هستیم.

اصول ناظر به این مبنا

۱-۲. عزت طلبی

این اصل ناظر به ارزش و کرامت ذاتی انسان در حرکت به سوی زیبایی مطلق است و مقصود از عزت اینست که باید انسان را مکرم دانست و مایه‌های عزت نفس او را فراهم آورد. خداوند خود چنین می‌کند. خود را متکفل تدبیر و برآوردن عزت انسان می‌سازد از این رو یکی از اوصاف خداوند (رب العزه) می‌باشد. (باقری، ۱۳۸۳: ۱۳۲) خداوند در قرآن می‌فرماید: «هر که عزت خواهد پس عزت همه از آن خداست و به هر که خواهد داد»!

۱. مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ (فاطر، آیه ۱۰).

خداوند مالک و صاحب عزت و پرور است و انسان برای اینکه عزت مند شود، باید ارتباط خود را با خداوند بیشتر کند. قدم در راهی که پیش پای انسان نهاده، بگذارد و گوش به فرمان‌های باری تعالی بدهد. کمال تربیت در این است که انسان به عزت دست یابد و حتی رسالت انبیا چنین بوده است. (یمینی به نقل از هوشیار، ۱۳۸۷: ۷۲).

در روز عاشورا هنگامی که امام (ع) به میدان آمد و مبارز طلبید، هرکس از پهلوانان سپاه دشمن پیش آمد؛ او را به خاک افکند، تا آنجا که بسیاری از آنان را به هلاکت رساند آنگاه به میمنه (به جانب راست سپاه) حمله کرد و فرمود: مرگ بهتر از زندگی ننگین است. سپس به میسر (جانب چپ سپاه) یورش برد و فرمود: «منم حسین بن علی (ع)، سوگند یاد کردم که [در برابر دشمن] سرفرو نیورم، از خاندان پدر حمایت نمی‌کنم و بر دین پیامبر (ص) رهسپارم. (مجلسی، ۱۴۰۴ ه.ق، ج ۴۵: ۴۹) و در روایت دیگری آمده است، امام (ع) فرمود: مرگ با عزت بهتر از زندگی با ذلت است. (همان: ۱۹۲)

این شعار که «مرگ با عزت از زندگی ننگین بهتر است» از مهمترین پیام‌های زیبایی شناختی قیام عاشورا است، پیامی که می‌تواند سراسر تاریخ بشر را روشن سازد، و به استعمار و استثمار و بردگی انسان‌ها پایان دهد. مردم غالباً از ترس ذلت دلیل می‌شوند، و از ترس ظلم تن به ظلم و ستم می‌دهند و جباران و ظالمان نیز از همین نقطه ضعف استفاده می‌کنند. درست است که امام حسین (ع) با این شعار به استقبال یزیدیان رفت و در یک نبرد نابرابر شهید شد، اما شهادت او سرآغازی برای قیام‌های مکرر بر ضد مزدوران بنی امیه و بنی مروان، و فرزندان «اکله الاکباد» شد، که می‌رفت آثار پیامبر (ص) را محو و نابود کنند و سنت‌های جاهلی را به جای آنان بنشانند. و نیز خدا می‌خواست مکتبی ساخته شود که آزادی خواهان جهان در طول تاریخ در آن درس آزادی و افتخار بیاموزند و بدانند «مرگ با عزت و افتخار، بهتر از زندگی ننگین است.» وقتی حریم‌های عزت آدمیان می‌شکند، رنگ و بویی از انسانیت، سلامت، صداقت و صراحت باقی نمی‌ماند. و انحطاط اخلاقی چون خوره‌ای فرد و جامعه را به نابودی می‌کشاند. تربیت انسان‌های والا جز با عزت ممکن نیست، و اخلاقیات جز در زمین ارجمند آدمی شکوفا نمی‌شود. انسانی که زبان به ناراستی می‌گشاید و به تباهی تن می‌سپارد، از ذلت نفسش است. (دلشاد تهرانی، ۱۳۷۹: ۳۹۴)

رہیافت تربیتی: بیان تواناییها و تغافل از ضعفها

هرگاه مربی خود را توانا ببیند و دریابد که کاری از او ساخته است، احساس سربلندی و عزت خواهد کرد و هرگاه خویشتن را ناتوان بیابد احساس سرافکنندگی و ذلت خواهد داشت (باقری، ۱۳۸۳: ۱۹۴-۱۹۵). از اینرو لازم می‌آید که مربی از یک سو امکان بروز توانایی‌های مربی

را فراهم آورده و از دیگر سوی عزت متربی را با نادیده گرفتن خطاهای احتمالی وی در جریان تربیت حفظ نماید. در قیام عاشورا نیز به این اصل تربیتی زیبایی شناختی توجه شده بود به گونه‌ای که با الگو قرار دادن این اصل در عرصه‌ی تعلیم و تربیت؛ متربی خود را عزیز بیندارد و در مقابل زشتی‌ها و پلیدی‌های محیطی و تبلیغات دیگران احساس پستی نکند. در واقعه عاشورا هنگامی که امام(ع) از یارانش می‌خواهد تا با استفاده از تاریکی شب او را با دشمن تنها گذاشته و جان خود را دریابند، همگی آنها یک‌صدا وفاداری خود را در یاری آن حضرت(ع) ابراز می‌دارند. سخنان آن بزرگواران در این مجلس اوج شکوه و عزت عاشورائیان را نشان می‌دهد. گرچه در همه آن سخنان که در کتب تاریخی نقل شده، گوشه‌ای از کرامت آنها هویدا می‌شود، اما در اینجا تنها به ذکر سخنان زهیر بن قین اکتفا می‌کنیم که عرضه‌داشت: «به خداوند سوگند! دوست می‌داشتم کشته شوم، دوباره زنده گردم و به همین کیفیت هزارمرتبه کشته شوم و زنده گردم و خداوند متعال بدین وسیله تو و جوانان اهل بیت را از آسیب دشمنان نگاه‌داری کند» (کوفی، ۱۹۹۱: ۹۴).

۲-۲. عدالت خواهی

عدالت همواره در طول تاریخ عرصه زیبایی آرمان اندیشه بشری و عدالت خواهی قیام عاشورا عرصه تجلی اوصاف و فضایل زیبای امام حسین (ع) و یاران ایشان در عمل می‌باشد. «همه‌ی انسان‌ها با هر فرهنگ و زبان و سنت خواستار عدل‌اند و به آن عشق می‌ورزند از این روست که طبق بیان قرآن کریم « گوهر هر انسانی حق و عدل است خداوند تو را آفرید راست گردانید و به عدل سامان داد». پس قسط و عدل در ساختار هستی هر چیزی نهاده شده و همه‌ی آفرینش دارای گوهر عدل است» (جوادی آملی، ۱۳۷۵: ۱۹۸). لذا می‌بینیم که در بیان قرآن نیز برقراری عدل و قسط از اهداف رسالت انبیاء می‌باشد، ارزش و بزرگی عدالت در سطح اجتماع از منظر قرآن به حدی جدی است که به صورت اصلی بنیادین بدل ناپذیر مطرح گشته است و خداوند به طور قاطع به آن فرمان می‌دهد. این اصل قرآنی (اجرای عدالت کامل در جامعه‌ی بشری) در سیره‌ی عملی رسول خدا (ص) آشکار بود. و از این اصل تربیتی در تربیت نیز باید بهره برد. همچنین در قیام عاشورا هم از این اصل تربیتی بهره وافی برده شده است. (مطهری، ۱۳۷۷: ۳۹۲).

رجوع به قیام عاشورا به لحاظ محتوا و اهداف آن و به لحاظ بستر تاریخی ایجاد آن، نشان از احیاء و تبیین عدالت و مساوات به عنوان یک حق اساسی برای بشر در این واقعه‌ی عظیم دارد. اصولاً یکی از زمینه‌های مخالف مردم کوفه و سایر مسلمانان با امویان ظلم و جور آن‌ها و بی

۱. اَلَّذِي خَلَقَكَ فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ (انفتار: آیه ۷).

۲. لَقَدْ اَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَاَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ ۗ (حدید: آیه ۲۵)

عدالتی حاکم بر دستگاه حاکم بود. تقسیم قدرت میان اقوام - فقر و اختلاف طبقاتی شدید (بی عدالتی اقتصادی) و بر هم خوردن تعادل در نظام معرفتی جهان اسلام با راه دادن افکار انحرافی در میان مسلمانان و ترویج رسمی آن‌ها به دست حکومت. امام حسین (ع) به عنوان یک فرد انقلابی عدالت خواه که طالب اصلاح است باید با این بی‌عدالتی‌ها و عدم تعادل‌ها و شکست تساوی‌های اساسی در زندگی اجتماعی مسلمانان بجنگد؛ و مردم را به قیام فرا خواند و به رشد و تعادل برساند امام حسین (ع) خود حتی در سخت‌ترین صحنه‌های نبرد روز عاشورا تابلویی زیبا و نمادین از احترام به تساوی انسان‌ها و کرامت یکسان آن‌ها به نمایش گذاشت. کسانی که امام (ع) خود را به بالین آن‌ها رسانده است عده‌ی معدودی هستند دو نفر از آن‌ها افرادی هستند که ظاهراً یکی مسلم است که قبلاً برده آزاد شده بوده و یکی از آن‌ها رومی است (ترک هم گفته اند) وقتی از روی اسب افتاد، حضرت امام حسین (ع) خودش را به بالین او رساندند اینجا دیگر منظره‌ی فوق العاده عجیب است. (مطهری، ۱۳۷۷: ۳۹۲).

این کوچک‌ترین نمونه از عملکرد امام حسین (ع) در سخت‌ترین شرایط در اعتقاد به تساوی بشر در بشریت آن است. امام حسین (ع) در قیام علیه حکومت جابر به دنبال برقراری حکومتی صالح بود که بتواند مساوات و عدالت اجتماع را رقم بزند، چرا که اصولاً هدف از تشکیل حکومت به دست انبیاء و اولیاء همواره ایجاد عدالت اجتماعی بوده است. تحقق عدالت اجتماعی به عنوان یکی از اهداف بعثت انبیاء نیازمند فراهم شدن مقدماتی است که روشن‌ترین و ضروری‌ترین مقدمه‌ی آن تشکیل حکومت است، تلاش صادقانه و مستمر انبیاء و جانشینان آنان برای تشکیل حکومت آنها ایجاد عدالت اجتماعی در تمام زمینه‌ها بوده است (امام خمینی، ۱۳۷۳: ۵۹).

عدالت در زمینه‌ی زندگی مادی مردم با آگاه سازی آنها از اوضاع زمانه، فساد و بی‌عدالتی حکومت امویان و بر پا داشتن قیام مسلمانان علیه آن‌ها امکان پذیر بود که امام به آن اقدام کرد اما عدالت دارای مفاهیم گسترده‌ی معنوی و معرفتی نیز هست که تنها در قالب دین و احیای سنن الهی تبیین و اجرا می‌شود و احیای این امور خود به نوعی احیای عدالت و مساوات تکوینی و حنیفی عالم است که جز با تلاش معصوم (ع) و علم جامع او و اتصال به منابع معرفت الهی به نحو کامل ممکن نیست، لذا در این جهت نیز عنایت به حقوق بشر در زمینه عدالت و مساوات و تبیین صحیح آن‌ها در قالب قوانین جهان شمول جز با بازخوانی آموزه‌های ناب اسلامی و الگوهای قیام حسینی امکان پذیر نمی‌باشد.

رہیافت تربیتی: الگو برداری و آگاهی بخشی

الگو برداری برحسب نیاز فطری انسان و همانندسازی و الگوپذیری از همان زمان کودکی است، ولی هرم این الگو هر چه مناسب تر و کامل تر باشد، آدمی را در راه رسیدن به کمال مطلوب بیشتر یاری می‌رساند. اسلام چون به نقش مهم و سازنده الگوها و اسوه‌های حسنه در تربیت افراد، واقف بوده، به افراد ممتاز که دارای موقعیت خاص اجتماعی هستند و می‌توانند برای سایرین الگو و سرمشق باشند، سفارش می‌کند که قبلاً سیره و رفتار خودشان را اصلاح نمایند. از این رو لازم می‌آید مربیان علاوه بر اینکه خود در رفتار و کردار نسبت به متریان با عدالت برخورد نموده و الگوی عملی شاگردان باشند در شناساندن الگوهایی که تجلی زیبایی اخلاق حسنه می‌باشند همت گمارند زیرا مقتضای عدالت این است که در متریان آگاهی لازم نسبت به عواقب اعمال نامطلوبشان فراهم آمده و به واسطه این آگاهی زیبایی‌های اخلاق در آنها تجلی یابد.

مبنای سوم: نگرش متعالی به زیبایی‌ها

این مبنا ناظر به این ویژگی است که گاهی عظمت در نگاه زیبا بین است، نه در چیزی که بدان می‌نگرند. آنگونه که برخی گفته‌اند، گاهی هم زیبایی در نگاه و دید انسان است، نه در دیدنی‌ها. آنکه به چشم نظام احسن به همه‌ی هستی می‌نگرد، از نگاه او آیات و بینات الهی همه زیبا دیده می‌شود، بخشی از زیبایی‌ها به نحوه نگرش ما به هستی بستگی دارد به اینکه از کدام زاویه به هستی و حوادث آن بنگریم. آموختن اینکه آدمی، در زشت‌ترین زشتی‌ها همواره می‌تواند آیات و آفات را زیبا ببیند و گشودن چشم زیبایی‌ها به این عالم و مصائب آن از تعالیم و تنبیهات فوق العاده مهم نهضت عاشورای حسینی است.

گاهی انسان به خاطر شدت شور و شغف یک حماسه، چنان محسور و مسخر جنبه‌های غم انگیز آن می‌شود که ابعاد دیگرش را فراموش کرده و از زیبایی‌های آن غافل می‌گردد اما امام حسین (علیه السلام) و یارانش درس زیبا دیدن را در تابلویی به بلندای تاریخ پیش روی بشریت ترسیم نموده‌اند. کربلا بیش از آن اندازه که نمایشگاه شقاوت و بدی و ظهور پلیدی بشر باشد نمایشگاه روحانیت و معنویت و اخلاق عالی و زیبایی‌های انسانیت است ولی اهل خطابه و منبر کمتر به این جنبه توجه دارند (مطهری، مرتضی، ۱۳۷۳، ج ۲: ۷۳).

اصول ناظر به این مبنا:

۱-۳. تبیینی نو از مرزهای زیبایی

در مطالعه در مبانی نظری دریافتیم که مفهوم زیباشناسی در قرآن که فرهنگ و واقعه عاشورا نیز به تاسی از آن شکل گرفته و بازتاب یافته است، گسترده‌تر از مفهوم دریافت‌شده از سوی عامه

مردم است که در آن به زیبایی ظاهری تعبیر می‌شود. جلوه‌ها و نمودهای رفتاری و کنش‌های مربوط به زیباشناسی به میزان زیادی در موقعیت‌های گوناگون واقعه عاشورا بازتاب یافته است. به طور کلی بازتاب انواع جلوه‌های زیباشناسانه واقعه عاشورا در رویدادهای پیش از واقعه، در حین واقعه و پس از واقعه قابل شناسایی است. این جلوه‌ها حاوی الگوهایی رفتاری هستند که هرکدام حاوی درس مایه‌هایی برای مخاطبان تربیت می‌باشد. یافته‌های پژوهش نشان داد که امام حسین (ع) و اهل‌بیت و یاران ایشان در اوضاع عادی پیش از عاشورا، حین واقعه عاشورا و بعد از واقعه، جلوه‌های زیبایی از رفتار زیبا را در ظاهر و باطن به تصویر کشیده‌اند. این رفتارها شامل اعمال ظاهری، گفتار نیکو، اندیشه و تدبیر به جا و مناسب بوده است.

استنباط کلی از زیباشناسی عاشورا این است که خلق رفتارها و گفتارهای زیبا و موثر در تربیت، همواره و در هر وضعیتی، امری با ارزش و با اهمیت بوده و رعایت و حفظ آن به وضعیت خاصی محدود نمی‌شود؛ بنابراین رعایت و حفظ مصادیق زیباشناختی رفتار چه در اوضاع عادی و یا حتی در شرایط بحرانی امکان پذیر است.

رهیافت تربیتی: تحول در زیبایی بینش متریبان

در این ره‌یافت سعی بر آن است که تصور متریبان از زیبایی‌ها دگرگون شده به گونه‌ای که با تعمق در امور، زیبایی‌های باطنی را از زیبایی‌های سطحی و ظاهری بازشناسند. و دید وسیعی پیرامون زیبایی‌های دنیا، آخرت و حقیقت وجودی آدمی در آنها شکل گیرد. تحول در بینش متریبی منجر می‌گردد وقتی به زشتی‌های عاشورا می‌نگرد آن را زشت‌ترین روز و وقتی از دریاچه زیبایی‌ها به نظاره آن بنشیند آن را زیباترین روز به حساب آورد. بر این اساس است که حضرت زینب(س) می‌فرماید: « در سرتاسر صحنه کربلا جز زیبایی از معبود خود ندیدم» (نوری، ۱۳۶۴: ۱۹۳). یعنی حضرت از ابعادی و رای زیبایی ظاهری نظاره‌گر این واقعه بودند.

۲-۳. تبیینی نو از مفهوم آزادی

امروزه واژه آزادی تداعی بخش مفاهیمی چون آزادی از قانون، حق پیروی از منافع فردی، برابری در برابر قانون و به رسمیت شناختن مالکیت در اذهان می‌باشد. اما امام حسین (ع) با حرکت انقلابی خود مفهومی نو از آزادی را بنیان نهاد که بر آزادی درون، نفی سازش با ستمکار، نفی ذلت و دنیا طلبی تکیه داشت.

هواها و هوس‌ها هستند که موجب نفی آزادی درونی انسان می‌شوند و از درون انسان را به بند می‌کنند. انسانی که از درون به بند کشیده شده است. نمی‌تواند از موهبت آزادی درونی بهره‌مند شود. و در تعالیم دینی ارزش‌های والای انسان مورد توجه قرار گرفته شده است؛ و نفی بندگی و

سلطه‌پذیری انسانی از انسان دیگر اعلام گردیده است؛ از این رو، رسالت همه‌ی پیامبران این بوده است که آدمی را به آزادی حقیقی برسانند و از بندگی غیر خدا آزاد ساخته و به بندگی خدا برسانند. لذا برای آزاد سازی مردم به مبارزه با طاغوت زمان خویش پرداختند و این اهل در سوره‌ی اعراف چنین آمده است. « فرعونیان را نجات بخشیدیم با آنها که پیوسته شما را شکنجه می‌دادند. پسرانتان را می‌کشتند. و زنانتان را (برای خدمتکاری) زنده می‌گذاشتند و در این، آزمایش بندگی از سوی خدا برای شما بود». ^۱ چرا که روح بزرگ و بزرگوار مانع می‌شود در برابر ظلم و ستم به بندگان خدا تنها نظاره‌گر باشد؛ بدعت‌ها را در دین خدا مشاهده می‌کنند، حاکمیت اشرار را بر سرنوشت جامعه ببیند و تعقل نمایید به همین جهت، روح آزاده و تداوم شجاعت آن حضرت، شخصیتی ساخته بود؛ که در برابر ظلم و بی‌عدالتی قیام نمود. (ورعی، ۱۳۸۱: ۱۳۷).

بنابراین یکی از بارزترین ویژگی‌های شخصیت امام حسین (ع) رادمردی بود؛ بدین وسیله، روح آزادگی و رفتار آزادمنشانه امام حسین (ع)، بیعت با یزید را نپذیرفت و با خلق حماسه‌ی عاشورا نبود و زنجیرهای جهالت و گمراهی را نیز از احرار مبارز آزاده ساخت؛ بر این اساس، کربلا و عاشورا حریت بخشیدن است.

در حقیقت آزادگی و حریت یکی از اصل‌های اساسی نهضت حسینی است، امام حسین (ع) نه تنها خود آزادگی را سرلوحه‌ی عمل خویش قرار داده بود. حتی نسبت به اقوام و یاران خویش این اصل را رعایت می‌کرد و آنان را در همراهی با خودش آزاد گذاشت. آن حضرت حتی مخالفان و دشمنان خود را در جهت فطرت اصیل انسانی دعوت به آزادی‌خواهی می‌کرد چنانکه در این باره به آنان فرمود: «وای بر شما، ای پیروان آل ابوسفیان، اگر شما دین ندارید و از حساب روزقیامت نمی‌ترسید، پس دستکم دردنیای خود آزاد مرد باشید. اگر به گمان خود عرب هستید، به حسب و نسب خود بازگردید.» (ابن طاووس، ۱۳۷۸: ۱۴۶).

در این سخن، خواسته‌ی امام حسین (ع)، از ما این است که آزاده باشیم؛ و در برابر شهوت‌ها، طمع‌ها و هرگونه فشارهای درونی و نیز در برابر ترس، هراس و فشارهای خارجی تسلیم نشویم. لذا باید با الگو گرفتن از عاشورا که طی آن دلیر مردانی در رکاب امام حسین (ع) آن تجربه‌ی دشوار را در نور دیدند. و از آن سربلند بیرون آمدند. به تربیت جان‌های خود می‌پردازیم. (فضل الله، ۱۳۸۶: ۱۷۹).

---

۱. وَإِذْ أَنْجَيْنَاكَ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكَ سُوءَ الْعَذَابِ يُقْتُلُونَ آبْنَاءَكَ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكَ وَفِي ذَلِكُمْ بَلَاءٌ مِّنْ رَبِّكَ عَظِيمٌ. (اعراف: ۱۴۱)

در حقیقت یکی از علل فهم حرمت و منزلت قیام امام حسین (ع) آزادی‌خواهی است که به منظور ستم‌ستیزی حاکمیت حق و عدالت قیام نمود. (اکبریان و همکاران، ۱۳۸۶: ۲۱۳).

رهیافت تربیتی: مرزشناسی آزادی و حریت طلبی

براساس این رهیافت مریبان باید در بدو امر مرزهای آزادی را برای متریبان ترسیم نمایند زیرا در پیچ و خم‌ها و فراز و نشیب‌های زندگی، گاهی صحنه‌هایی پیش می‌آید که انسان‌ها به خاطر رسیدن به دنیا یا حفظ دارایی‌ها و تامین تمنیات و خواسته‌ها یا چند روز زنده ماندن، هر گونه حقارت و اسارت را می‌پذیرند. اما احرار و آزادگان، گاهی با ایثار جان هم، بهای «آزادگی» را می‌پردازند و تن به ذلت نمی‌دهند. ویژگی مرزشناسی در تعلیم و تربیت زیبایی‌شناسانه موجبات نفی بندگی و سلطه‌پذیری متریبان را فراهم می‌آورد. جنبش متفکرانه، مسالمت‌آمیز فرهنگی و دینی عاشورا، جنبشی برای آزادی، آزادگی و حریت طلبی است. هدفش همان هدف والایی است که پیامبر (ص)، آموزگار آن وقت می‌شود؛ و برای آموزش آن دستور بعثت می‌یابد. (یزدی، ۱۳۸۸: ۲۳۷).

مبنای چهارم: زیبایی‌بینش و بصیرت

این مبنا ناظر به انتخاب انسان و مسئولیت‌پذیری در برابر انتخاب خود است. به این معنا که همه مخلوقات چون پیام از عالم ملکوت دارند، زیبا هستند و انسان در این میان علاوه بر زیبایی، امکان تشخیص و خلق زیبایی را نیز دارد، که معیار و میزان خلاقیت زیبایی انسان به بصیرت و توانایی او در دریافت و احساس عالم ملکوت است.

زیبایی در همه فعالیتهای انسان با توجه به رابطه معنا و شکل یا صورت (فرم و محتوا)، امکان ظهور دارد، به گونه‌ای که در گفتار، رفتار و نهایتاً در کلیه آثار او متجلی می‌شود. از این رو، هر انسانی تجلی ذات خود را در کلیه فعالیتهای حیاتی دارد.

از سوی دیگر، همین استعداد ویژه‌ای که انسان از خلقت عالم هستی کسب کرده و به موجب آن داری اختیار و آزادی انتخاب شده است، او را قادر می‌سازد عوالم «غیر» را نیز ببیند، عوالمی که خود ساخته و خیالی است. این عوالم به جهت انحصار، معارض با عالم «غیب» یا ملکوت و زیبایی‌های آن است.

اصول ناظر به این مبنا

۴-۱. روشنگری و بیداری اذهان

در این اصل حقایق به وضوح تبیین گردیده، آگاهی و بینش لازم به افراد داده می‌شود تا آگاهانه مسیر خود را انتخاب کنند و خردمندانه عمل نمایند. امام حسین (ع) در جریان قیام عاشورا،

برخلاف روش معمول در سایر نظام‌ها، تمام اسرار و حقایق را با یارانش در میان می‌گذاشت و به آنان بینشی می‌داد تا بر اساس شناخت و آگاهی تصمیم بگیرند.

شاید بارزترین روشنگری امام حسین (ع) در شب عاشورا برای یاران خودش باشد. از لحاظ نظامی، معمولاً باید شب‌های عملیات به نیروها روحیه داده شود و نقاط ضعف دشمن برجسته گردد، و بر پیروزی آینده مانور داده شود و بر آمادگی نیروها برای رزم و پیکار تشویق و تاکید به عمل آید. اما شیوه‌ای که امام حسین (ع) برگزیده است، برخلاف شیوه‌های معمول، شیوه روشن‌گرانه برای اعطای بینش به یارانش می‌باشد. چون شب عاشورا شد، امام حسین (ع) اصحاب خویش را جمع نمود، پس از حمد و ثنای الهی، فرمود: «به درستی که من نه اصحاب و یارانی بهتر از شما سراغ دارم و نه اهل‌بیتی بهتر از اهل‌بیت خویش؛ خداوند به همه شما جزای خیر دهد. اکنون که شب چونان پرده‌ای سیاه همه جا را در برگرفته است، شما هم شبانه حرکت کنید و هر یک دست یکی از افراد خاندان مرا گرفته و دور شوید و مرا با این قوم تنها گذارید. زیرا آنها غیر از من، با کس دیگر کاری ندارند.» (ابن اثیر، ۱۴۰۷، ج ۴: ۵۷).

پس از سخنان روشن‌گرانه امام، یاران و اصحابش با بصیرت و بینش، قاطعانه اعلام داشتند که برای فداکاری و شهادت آماده‌ایم و هرگز تو را تنها نمی‌گذاریم. اولین بار حضرت ابوالفضل اعلام وفاداری نمود. سپس مسلم بن عوسجه به پاخواست و چنین گفت: «آیا ما تو را در حالی که این همه دشمن پیرامونت را فرا گرفته، رها کنیم و برویم؟ نه، به خدا سوگند! خداوند چنین عمل زشتی را روزی و قسمت من نگرداند که من دست به این کار بزنم. من تا پایان کار با تو هستم. تا لحظه‌ای که با نيزه‌ام سینه آنها را بشکافم و تا زمانی که شمشیر در دست من است، با شمشیر با آنان خواهم جنگید و اگر سلاحی در دست نداشته باشم، با پرتاب سنگ با آنها می‌جنگم و از تو جدا نخواهم شد، تا در رکاب تو شربت شهادت را بنوشم.» (مفید، بی تا، ج ۲: ۹۲) در ادامه سعد بن عبدالله، زهیر بن قین وفاداری خود را ابراز داشتند. اینگونه بود که یاران امام آگاهانه در قیام حضور یافتند و با قلب مالا مال از عشق و ایثار به استقبال شهادت شتافتند.

رہیافت تربیتی: بصیرت دهی و روشنگری

رسالت همه ی پیامبران، معلمان و مصلحان بشری آگاهی بخشی به جامعه بشری بوده تا شاید به یمن فضیلت فهم و آگاهی، جامعه به رفاه و آرمان اتوپیایی برسد و از این رهگذر، بشریت به سرمنزول مقصود برسد. آگاهی بخشی همان وظیفه خطیری ست که ایجاد فهماندن می‌کند. تولید فکر، فهم و دانش، آرزوی دیرینه همه معلمان، مربیان، منادیان، پیامبران و پیام آوران روشنایی و نور، در طول تونل تاریک تاریخ بوده است. پیامبران همان مربیان بزرگی بودند که برای مبارزه با

جهل و خرافات قیام کردند. سلاح آنان در این مبارزه نابرابر ایجاد فهم و دانایی بود. روشنگری، فهماندن و فرایند تفکر غایت کار هر مربی است. از این رو بنابر این رهیافت تربیتی مربی در عصر حاضر که جلوه‌های مصرف‌گرایی و نئولیبرالیسم با دست‌کشی مخملی بر جامعه سایه افکنده است وظیفه خطیری در بصیرت بخشیدن به متریان در شناسایی جلوه‌های استکبار و روشنگری آنها بر عهده دارد.

جدول ۲: مبانی، اصول و روشهای تربیتی استنتاج شده از زیبایی شناسی قیام عاشورا

هدف	مبانی	اصول	روش
حرکت در راستای	زیبایی در اعتقاد	تعالی جویی و کمال گرایی	شناخت مصادیق و جهت دهی صحیح
		ایثار و شهادت	ترویج فرهنگ ایثار و شهادت
زیبایی مطلق و خداگونگی	زیبایی در عمل	عزت طلبی	بیان تواناییها و تغافل از ضعفها
		عدالت خواهی	الگو برداری و آگاهی بخشی از اسوه های زیبا
	نگرش متعالی به زیباییها	تبیینی نواز مفهوم آزادگی	مرزشناسی آزادی و حریت طلبی
	زیبایی بینش و بصیرت	روشنگری و بیداری اذهان	بصیرت دهی و روشنگری

بحث و نتیجه گیری

چنانچه صحنه وقایع قیام عاشورا را به نمایشگاهی تشبیه نماییم زیبایی‌های چون مروت و جوانمردی، ایستادگی در برابر ظلم و ظالم و تلاش برای محو آن، از ویژگی‌های زیبای فرهنگ اسلامی است که در فرهنگ عاشورا و حماسه قیام امام حسین - علیه السلام - به زیباترین شکل متجلی شد. حماسه عاشورا را می‌توان رویارویی خیر و شر تفسیر نمود؛ انسان‌هایی که اعمال آنها از قدرت ایمان و جهان بینی آنان نشأت می‌گرفت و شهادت اسارت جز حلاوت، زیبایی و جلوه-های شورانگیز عشق و عرفان چیز دیگری به همراه نداشت. عاشوراییان با الهام از پیامبر (ص) و آیین مقدس او، هدف خویش را دفاع از ارزش‌ها و آرمان‌های اسلامی قرار داده بودند و هرگونه

تحمل سختی‌ها و رنج‌ها را فرصتی برای پیوستن به محبوب می‌دانستند و در نتیجه مسائل عاطفی، عشق و علاقه به خانه و خانواده و دل‌بستگی به جهان برای آنان دارای چنان لذت معنوی بود که درد ناشی از آن نتوانست حتی احساس تسلیم در برابر دشمن را برایشان ایجاد کند.

پژوهش حاضر با هدف تبیین مبانی و اصول فلسفه زیبایی شناختی قیام عاشورا و دلالت های آن در تربیت زیبایی شناسانه صورت گرفت. نتایج این پژوهش همسو با نتایج پژوهش های میرزایی پور (۱۳۹۱)، خرقانی (۱۳۸۷) و کریمیان صیقلانی (۱۳۹۳) که غایتی الهی برای تربیت زیبایی‌شناسانه در اسلام لحاظ نموده بودند، غایت زیبایی شناختی قیام عاشورا را حرکت و اتصال به خدای عزوجل به عنوان مطلق زیبایی نتیجه گرفته است.

یافته های پژوهش همسو با نتایج پژوهش متقی (۱۳۸۸) تعلیم و تربیت را در پرتو ظهور جلوه‌های زیبایی در متریان معنا نموده است. و وجه تمایز یافته های پژوهش با پیشینه پژوهش‌های صورت گرفته، در طی مسیر نیل به غایت تربیت زیبایی‌شناسانه جلوه می یابد که این مهم به واسطه تغییر در نگاه زیبایی شناسانه متریان و بیداری اذهان بدست می‌آید. از این روست که امام حسین (ع) خالق زیبایی عاشورایی با تأکید بر اصول تعالی جویی و کمال گرایی و همچنین ایثار و شهادت در راه حق زیبایی در اعتقاد و باور را به معنای واقعی معنا نموده و با عزت طلبی و عدالت خواهی زیبایی در عمل را به اثبات رسانیده است.

اما مقدمات ظهور زیبایی در عمل و در عقیده متریان نه در خلأ بلکه به واسطه تغییر در اذهان خود و دیگری میسر می‌گردد. از آن روست که خالق زیبایی عاشورا با روشنگری و بیداری اذهان تبیینی نو از مرزهای زیبایی و مفهوم زیبای آزادگی می‌آفریند و زمینه ساز شکل گیری نگرشی متعالی به زیبایی‌ها را در یاران خود و امت اسلامی پس از خود، فراهم آورد.

در تعلیم و تربیت نیز این تلقی و برداشت از زیبایی می‌تواند راهنمای مربیان و متریان در پیمودن مسیر باشد به گونه‌ای که برداشت عمیق و متعالی به زیبایی‌های اسلام جایگزین نگاه سطحی و ظاهری گردد. که در راستای این مهم پیشنهاداتی ارائه می‌گردد.

پیشنهادات

در دنیای امروز که آموزه‌های نرم نئولیبرال همچون مصرف گرایی، رقابت، خصوصی سازی و ابزارانگاری معرفت شناسانه و ارزش شناسانه بر نظام‌های تربیتی در سطح جهان به طور عام و نظام آموزشی ما به طور خاص سایه افکنده و رسانه‌های جمعی نیز بر شدت آن افزوده و دشمنان اسلام در تلاش برای کم فروغ جلوه دادن زیبایی‌های ایثارگری و شهادت در جامعه هستند. توجه به نقش مدارس در معرفی جلوه‌های زیبای ایثارگری می‌تواند در نهادینه سازی تعلیم و تربیت اسلامی اصیل

مؤثر واقع گردد لذا پیشنهاد می‌گردد که نظام آموزشی در قالب فعالیت‌های فرهنگی و آموزشی اقدامات ذیل را در دستور کار قرار دهد:

۱. استفاده از آیات و روایات مربوط به ابعاد و مؤلفه‌های زیبایی‌شناسی قیام عاشورا در کتب درسی

۲. بهره‌گیری از روشهای داستان، شعر، نمایش، فیلم و نقاشی در تبیین مؤثرتر جلوه‌های زیبایی قیام عاشورا

۳. برنامه ریزی جهت جلسات مباحثه و سخنرانی با دعوت از صاحب‌نظران

۴. معرفی الگوهای ایثار و شهادت در کتابهای درسی با در نظر داشتن فهم و توانایی‌های فردی شاگردان

۵. ساخت بازی و محتوای آموزشی دربردارنده ارزش‌های عاشورایی

۶. تشویق و ترغیب دانش‌آموزان به انجام کارهای پژوهشی در زمینه جلوه‌های ارزش‌شناسانه و زیبایی‌شناسانه قیام عاشورا

۷. بهره‌گیری از خاطرات و تجارب زیسته ایثارگران دفاع مقدس شامل آزادگان، جانبازان و خانواده‌های معظم شهدا در مراسم و یادواره‌های فرهنگی

۸. برگزاری نمایشگاه و مسابقاتی با مضمون هنر و زیبایی‌شناسی ایثار و شهادت و قیام عاشورای

منابع

۱. قرآن کریم (۱۳۹۲)، ترجمه محمد مهدی فولادوند، تهران: دفتر مطالعات تاریخ و معارف اسلامی.

۲. ابن اثیر، علی (۱۴۰۷ق)، *الکامل فی التاریخ*، تحقیق: قاضی علی، بیروت: دار الکتاب العلمیه.

۳. ابن طاووس، علی بن موسی (۱۳۷۸)، *لهوف*، ترجمه عقیق بخشایشی، چاپ پنجم، قم، دفتر نشر نوید اسلام.

۴. استراس، آنسلم و کوربین، جولیت (۱۳۹۰)، *اصول روش تحقیق کیفی: نظریه‌مبنایی، رویه‌ها و شیوه‌ها* مترجم: بیوک محمدی، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

۵. اصفهانی، ابوالفرج (۱۹۹۲)، *مقاتل الطالبین*، تحقیق احمد صقر، بیروت، دارالمعرفه .

۶. اکبریان، سید محمد؛ بهروز، محمد رضا و محمد سبحانی (۱۳۸۶)، *پاسخ‌های برگزیده*، تهران: چاپ دوم، نشر هستی‌نما.

۷. انصاری، و همکاران (۱۳۹۳)، تحلیلی بر نظریه تجربه زیبایی شناسی جان دیویی، *مجله پژوهش در برنامه ریزی درسی* ۱۱ (۱۴). ۵۱-۶۲.
۸. آیت میردامادی، محمد باقر (۱۳۷۵)، *پیام عاشورا*، تهران: انتشارات مفید.
۹. باقری، خسرو (۱۳۸۳)، *نگاهی دوباره به تربیت اسلامی*، ج اول، چاپ هفدهم، تهران: انتشارات مدرسه.
۱۰. باقری، محمد حسین (۱۳۸۷)، *آموزه‌ها و پیام‌های قیام عاشورا*، بی‌جا: مجموعه مقالات همایش امام حسین (ع).
۱۱. جعفری، سید حسین محمد (۱۳۹۸)، *تشیع در مسیر تاریخ*. ترجمه سید محمد تقی آیت‌اللهی. چاپ چهارم تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
۱۲. جوادی آملی، عبدالله (۱۳۷۵)، *فلسفه حقوق بشر*، قم: مرکز نشر اسرا.
۱۳. حرعاملی، محمد بن الحسن (۱۳۶۷)، *وسائل الشیعه*، جلد ۱۱، قم: مؤسسه آل‌البیت لا حیاة التراث.
۱۴. خمینی (ره)، روح‌الله (۱۳۷۳)، *ولایت فقیه*، تهران: مرکز نشر آثار امام خمینی (ره).
۱۵. خوارزمی، محمد بن احمد (۱۴۲۳ق)، *مقتل‌الحسین علیه‌السلام*، قم: انوار الهدی.
۱۶. دلشاد تهرانی، مصطفی (۱۳۷۹)، *سیره‌ی نبوی*، تهران: انتشارات دریا.
۱۷. دهقانی و همکاران (۱۳۹۵)، بررسی مبانی نظری اندیشه‌های آیزنر و دلالت‌های تربیتی آن: با نقدی بر نظرات وی. *فصلنامه پژوهش‌های کیفی در برنامه درسی*، ۱ (۴). ۱-۲۶.
۱۸. دورانت، ویلیام جیمز، (۱۳۷۴)، *تاریخ تمدن*، ترجمه احمد آرام، ج. ۱، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.
۱۹. طبرسی، احمد بن علی (۱۴۰۳)، *الاحتجاج*، ج ۲، مشهد، نشر مرتضی، چاپ اول.
۲۰. طبری، محمد بن جریر (۱۹۶۷)، *تاریخ الامم و الملوک (تاریخ طبری)*، ج ۵، تحقیق محمد ابوالفضل ابراهیم، بیروت، دارالتراث، چاپ دوم.
۲۱. فضل‌الله، سید محمد حسین (۱۳۸۶)، *حدیث عاشورا*، ترجمه فرزاد اسدی، چاپ دوم، تهران: سازمان تبلیغات اسلامی.
۲۲. کوفی، ابن اعثم (۱۹۹۱)، *الفتوح*، ج ۵، تحقیق علی شیری، بیروت، دارالاضواء، چاپ اول.
۲۳. مجلسی، محمدباقر (۱۴۰۴ق)، *حضرت زینب علیها السلام در دوران اسارت*. بی‌جا.
۲۴. مطهری، مرتضی (۱۳۷۳)، *حماسه حسینی*. چاپ پنجم، قم: انتشارات صدرا.

۲۵. طهری، مرتضی (۱۳۷۷)، *حق و باطل*. قم: انتشارات صدرا.
۲۶. مطهری، مرتضی (۱۳۷۷)، *مجموعه آثار، فلسفه حجاب*، قم: انتشارات صدرا.
۲۷. مفید، محمد بن نعمان (بی تا)، *الارشاد فی معرفه الله علی العباد*، ج ۲.
۲۸. نجمی، محمد صادق (۱۳۹۳)، *سخنان حسین بن علی (ع) از مدینه تا کربلا*، چاپ نوزدهم، تهران: انتشارات بوستان کتاب.
۲۹. نوری، میرزا حسین (۱۳۶۴)، *لؤلؤ و مرجان*، تهران: انتشارات فراهانی.
۳۰. ورعی، سیدجواد (۱۳۸۱)، *عنصر آزادگی در نهضت حسینی، نشریه حکومت اسلامی*، شماره ۲۵.
۳۱. یزدی، عصمت. (۱۳۸۸)، *مبانی نهضت عاشورا در قرآن، مجله بینات*، شماره ۶۴.
۳۲. یمینی، محمود (۱۳۸۹)، *نهضت عاشورا ماندگارترین الگوی حق علیه باطل، ماهنامه علمی - فرهنگی - سیاسی و اجتماعی حوزه اندیشه*، مشهد. دانشگاه علوم اسلامی رضوی. سال ۱۶. ش ۵.
33. Eisner, E. W. (2002). What can education learn from the arts about the practice of education? *Journal of Curriculum and Supervision*, 18(1), 4-16.
34. Jitender, P. S. (2018). Understanding the Relationship between Aesthetics and Product Design. *International Journal of Engineering Technology Science and Research*, 5(3), 2394-3386.